

TINLIB A VÝPŮJČNÍ PROTOKOL V SVK ČESKÉ BUDĚJOVICE

Vladimír Pávek, Státní vědecká knihovna České Budějovice

První počátky vážněji zamýšlené automatizace se v Státní vědecké knihovně (SVK) České Budějovice datují od roku 1994. V té době měla knihovna asi 3 ks PC s procesorem 286 a 386. S mým příchodem do knihovny v polovině roku 1994 byla sestavena koncepce rozvoje automatizace a byl nasazen knihovnický systém Tinlib (nyní pod jménem T-series) v unixové verzi. Jako server byl zvolen počítač firmy Digital s procesorem Alpha s typovým označením DEC 2000/500 AXP a systémem OSF/1. Během několika měsíců bylo provedeno zasíťování budovy Lidická 1, metodou strukturované kabeláže a zakoupeno asi 10 ks PC 486 s připojením na síť. Jako základ komunikace byl zvolen protokol TCP/IP.

Příprava

Jako první krok bylo vyškolení zaměstnanců SVK v používání osobního počítače a následně pak v katalogizaci záznamů v Tinlibu. Počáteční nedůvěra ve výpočetní techniku byla překonána pravidelným systémem školení a získáním podpory vedoucích pracovníků včetně ředitelky knihovny. Školení bylo prováděno vlastními lektory. V lednu 1995 byla SVK České Budějovice připojena na Internet pronajatým datovým okruhem 19.2 kbit/s. Tím začala další éra automatizace. Pracovníci byli a jsou nadále cíleně vzděláváni nejen v používání jednotlivých modulů automatizovaného systému Tinlib, ale i v poskytovaných službách Internetu. Knihovna získala vlastní doménu "cbvk.cz". Zaměstnanci mohli používat nejen elektronickou poštu, ale i ostatní služby Internetu. Po velmi krátké době jsme začali provozovat vlastní gopher server a následně www server. Počátkem roku 1995 začali zaměstnanci katalogizovat dokumenty v systému Tinlib.

Před započítáním vkládání záznamů dokumentů do elektronického katalogu Tinlibu jsme se rozhodli, že budeme používat pro přírůstkové číslo dokumentů čárový kód systému CODE 39, umožňující používat jak číslice, tak písmena. Podřídili jsme se ve struktuře přírůstkového čísla metodice Státní technické knihovny v Praze, která uvažovala 10-ti místná čísla začínající tzv. kódem knihovny. SVK České Budějovice má přidělená přírůstková čísla začínající 268xxxxxxx.

Dále jsme si zvolili, že retro fond bude mít čísla od 2680000001 do

2680999999, nové přírůstky pak čísla od 2681000000. Čárové kódy jsou tištěny na běžné laserové tiskárně na samolepky na listu A4 (70x32mm, tj. 3x9=27ks/A4) vlastním programem CODE39 a jsou vleповány do dokumentů z důvodů snadné manipulace na předsádku. Při katalogizaci je již určováno (pomocí kategorie dokumentu), který výtisk bude půjčován pouze prezenčně a který také absenčně. Jako čísla čtenářů jsme zvolili řetězec, začínající písmenem a následovaný 6-ti místným pořadovým číslem. Písmeno indikuje čtenáře dané pobočky, např. Vnnnnnn pro čtenáře vědecké části knihovny, Annnnnn pro čtenáře pobočky Na Sadech (dospělí).

Spuštění

Při plánování automatizovaného procesu výpůjček a rezervací bylo potřeba vyřešit i problém odděleného půjčování a rezervací v různých lokalitách SVK, propojených počítačovou sítí. Bylo nutné dodržet tyto podmínky:

- použití společného centrálně udržovaného katalogu
- fond půjčováný a rezervovaný v jedné lokalitě není dovoleno půjčovat a rezervovat v jiné lokalitě (nedopravuje se z jedné pobočky na jinou pobočku).

Řešení bylo nalezeno v navržení kategorií dokumentů a kategorií čtenářů tak, aby bylo možné zabezpečit výše uváděné podmínky přímo v systému T-series v300. Vlastní výpůjční proces byl spuštěn nejprve pro výpůjčky zaměstnanců na počátku roku 1999 a od 9.9.1999 pak v pobočce Na Sadech ("lidovka") v nově rekonstruované a otevřené historické budově. Současně bylo umožněno i provádění rezervací dokumentů.

Katalog obsahoval již ucelenou část fondu dokumentů od roku 1995 a veškerý nový přírůstek.

Dokumenty, které požadují čtenáři k vypůjčení a nejsou zpracovány v elektronickém katalogu, jsou okamžitě zpracovány v minimálním rozsahu katalogizačního záznamu a následně čtenáři půjčeny. Rovněž tak byly zpracovávány dokumenty vracející se z klasické lístkové výpůjčky. Při katalogizaci je ve velké míře využíváno možnosti T-series na on-line přebírání záznamů z České národní bibliografie, zejména při retrokatalogizaci.

Katalog obsahuje již více než 150 tis. záznamů titulů.

V současné době je systém T-series v302 provozován v SVK České Budějovice na počítači DS20 pod systémem Compaq True64 UNIX, s 55 klienty umístěných ve dvou lokalitách Českých Budějovic. Tyto jsou propojeny vlastním pojítkem 8MB/s s pasivní retranslací. Pro vyhledávání v OPAC je čtenářům k dispozici asi 30 PC. Knihovna je připojena na Internet vlastní optickou linkou (100Mbit/s). Jako snímače čárových kódů používáme výrobky firmy WelchAllyn včetně stojánku s dosahem snímání od 2,5 do 20,3 cm. Knihovnice pak nemusí daný snímač držet v ruce a může se plně věnovat dokumentům a čtenářům. Pokuta z prodlení je u běžných dokumentů 3 Kč za každých započatých 7 dnů

Limit výpůjček je obvykle 30 dnů, maximum 30 dokumentů, maximálně 3 krát prodloužit, maximálně 30 rezervací, ... První upomínku posíláme po 30 dnech prodloužení, dokument rezervujeme maximálně 12 dnů na regále.

Statistika

Pro každodenní přehled využívá knihovna externích programů, jejichž výstupy mohou odpovědní pracovníci denně sledovat na privátních www stránkách.

Statistické údaje

- Počet platných čtenářů k danému dni dle čísel čtenářů a kategorií čtenářů (viz. Příloha č. 1)
- Počet registrovaných čtenářů dle čísel čtenářů (viz. Příloha č. 2)
- Počet aktuálních resp. prodloužených resp. archivovaných výpůjček dle čísel čtenářů (viz. Příloha č. 3)
- Historie výpůjček dle čtenářů resp. dokumentů

Uživatelské chyby a nekorektnosti v databázi T-series

- Duplicity názvů, čtenářů, kategorií. (viz. Příloha č. 4)
- Integrita výpůjček
- Porovnání aktuální a záložní kopie
- Kontrola vzestupnosti přírůstkových čísel
- Absence údajů, četnost výskytu hodnot, ...

Zkušenosti

Pro zdárný průběh zavádění automatizace v SVK České Budějovice považujeme za rozhodující získání důvěry vedení knihovny ve správnost navrženého řešení a zvoleného postupu. Velkou výhodou byla skutečnost, že veškerá odborná školení zaměstnanců (obsluha počítačů, Internet, knihovnická pravidla a metodika, ...) bylo možné zajistit vlastními silami dle potřeb knihovny a zaměstnanců.

Důležitou podmínkou však byla a je:

- spolehlivá funkce výpočetní techniky, počítačové sítě a knihovního systému T-series
- udržování katalogu v korektním stavu (bez nekorektních duplicit a knihovnických chyb)
- integrita dat výpůjček a rezervací
- pravidelné zálohování databáze

Domnívám se, že nasazení knihovního systému T-series ve Státní vědecké knihovně výrazně přispělo ke zkvalitnění poskytovaných služeb týkající se výpůjček, rezervací, vyhledávání v katalogu OPACu).

Příloha č. 1

STATNI VEDECKA KNIHOVNA, LIDICKA 1, CESKE BUDEJOVICE

STATISTIKA POCTU PLATNYCH CTENARSKYCH PRUKAZU K 03.07.2000

Ctenari: A.....

Pocet	Kategorie ctenare
481	Du-NS
1540	UŽ-NS
72	ZSVK-NS
706	SVJU-NS
1339	SS-NS
. . .	
4356	Celkem

Příloha č. 2

STATNI VEDECKA KNIHOVNA, LIDICKA 1, CESKE BUDEJOVICE

REGISTRACE CTENARU ZA ROK: 2000

Den\Mes.	01	02	03	04	05	06	07
01	0	71	71	0	0	33	0
02	1	75	73	0	40	34	0
03	198	72	43	52	39	0	39
04	144	61	0	47	40	0	0
05	112	1	0	38	48	40	0
06	102	0	77	44	0	24	0
07	85	87	56	45	0	25	0
. . .							

SOUCET	1782	1567	1371	848	793	684	39
--------	------	------	------	-----	-----	-----	----

CELKEM 01 - 07 ..... 7084 registrovaných ctenaru

Příloha č. 3

STATNI VEDECKA KNIHOVNA, LIDICKA 1, CESKE BUDEJOVICE

ARCHIVNI VYPUJCKY ZA ROK: 1999

Den\Mes.	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
01	0	20	6	7	0	10	8	0	34	499	853	645
02	0	7	7	1	0	1	14	5	34	0	812	519
03	0	10	7	0	8	3	0	5	14	0	853	608
04	0	14	5	0	3	5	0	14	0	751	772	0
05	6	5	3	0	13	0	0	7	0	730	648	0

